

tret d'una zona que, des de la com. de Gandia, s'estén a tota la V. de Pego i àdhuc cap a la Marina; però la gènesi per posició final es comprova pel fet que pertot diuen *matalafer* i fins *matalafet* (i no amb *-p*).

Des del cat. el mot es propagà per una banda al cast. antiq. *matalafe* (mj. S. xvi, i *matallafes de Barcelona*, 1441) i per l'altra oc. ant. *matalàs*, fr. *matelas* [*materas*, 1330]; de l'àr. directament, amb conservació de la *-h*, passà al grec calabrès *mátraho*, mentre que l'it. *materasso* [c. 1300], *materazza*, ja no és segur si són manlleus directes o a través del català (cf. Rohlfs, *EWUG*, s. v.; M-Lübke, *ASNSL* clxv, 111). Altres formes rom. encara en DCEC (ALMADRAQUE).

DERIV.: *Matalasser*, en una antiga forma rossellonesa hi ha encara la *h* aràbiga (grafuada *-ch*): «Arnallus *matallacher*», doc. d'Elna, a. 1155 (*Colle. Moreau* lxxviii, 2); a Alacant diuen *matalafér* però en el vef poble del Campello *matalasér* (1963, ζ influència barcelonina?); al Rosselló *matalafaire* (fins en femení: *Mas de la Matalafaire* a StNazari, 1960). Als policies secrets els donen aquest nom no pas perquè duguin bastó (*AlcM*), cosa que no tindria gaire solta, sinó perquè... el fan servir contra els presos per fer-los... cantar; altrament no és solament el policia secreta sinó també els esbirros que vigilen els presos.

Coromines l'usà en moltes obres, i ja a les *Presons Imag.* (1898; cf. Givanel, *BDC* vii, 42); «gràcies a la ferotge activitat dels *matalassers*, encarregats dels interrogatoris amb vit de bou, les innombrables bombes que havien rebutat a Barcelona trobaren entre l'enorme barriscada de presos llurs constructors i llançadors», *Prometeu* (ix, § 2, p. 159; *O. C.*, 279); «un *matalasser* que vigilava els presos per l'espill de la porta, va cridar que ja era hora de ficar-se al llit»; «--- eres l'home que viu sempre condemnat a mort! Per l'espill de la porta, es veia plorar un *matalasser*»; «Quina nit de furients desesperances aquella! Quan començaven a abaltir-se, oïren els presos que els cridaven desaforadament: els *matalassers* els feren vestir a corre-cuita; i, mig endormiscats --- el Jutge llegí als uns la sentència --- A l'últim encara un tret sol i... el silenci», *Reus est mortis* (*O. C.*, 544a21, 547a6 i a20).

DERIV.: *Matalasseria*. *Matalofada* (cf. *matalasser* 'esbirro botxí' supra), contaminat per *plantofada*; *matalofejar*. *Macatretja* 'màrfega' val. Sud (Enr. Valor), probablement d'un **almatraquejar* derivat del citat antic *almatrac*.

Matall, V. *mata* *Matallops*, *matallums*, V. *matar* *Matalofada*, *-ofejar*, V. *matalàs* *Matamón*, *matamosques*, *matarça*, *matancer*, *matançó*, *mataordi*, *matapà*, *mataparent*, *matapobres*, *matapoll*, *-pollar*, *-pollera*, *mataporc*, *matapuces*, *mataquirro*, V. *matar*

MATAR, mot típic de les tres llengües llatino-hispàniques, que a l'Edat Mitjana va significar també 'ferir, pegar', i a les romàniques de França i Itàlia 'abatre, dominar, afligir'; d'un verb llatí vulgar **MATTARE*, derivat de *MATTUS* 'estúpid, embrutit', que ja es documenta a l'època imperial; origen segur, per més que

l'etimologia pre-llatina de *MATTUS* no estigui ben aclarida. □ 1.ª doc.: orígens.

Encara que *auciure* (*ociure*) és més freqüent en els textos literaris dels Ss. XIII i fins XIV, també es troba llavors *matar* bastant sovint, sense diferència de significat: «els sarraïns volgren defendre aquell puç, e vengeren-los sus e'l puç, e conseguiren Ifantilla qui era lur cap, e *mataren-lo*: e moriren ab él pus de 500 --- e aduxeren la testa d'Ifantilla a Nós a la ost e faem-la metre en la fona del almanec, e faem-la gitar dins en la vila»; «enviàns Ferran Sanxeç de Castre una carta --- que'l infant don P. era vengut a Borriana per *matar-lo*: e cercaven-lo --- e si no fos --- que's n'exí ab sa muyler, agren-lo pres», Jaume I (*Cròn.*, Ag., 115.1, 493.6 i altres passatges 40.1...).

Però contra el que digué Montoliu i algun altre filòleg, això no té res de singular d'aquesta crònica, car es troba més o menys en tots els contemporanis: «Judes, irat d'aycest afar, /anet lo fyl del rey *matar*, / e cant lo fyl del rey fo mort / tuyt foren en gran desconort»; «ab Pilat s'és acompa<n>yat, / e compotà's mils que Pilat, / e él per envey' à'l *matat*»; «Cant Pilat aysò ag ausit, / ab lo coutell se fo ferit / endret lo cor: tant tost morí; / e cant Cèsar aysò oyí, / dins en son cor s'és alegrat / cant Pilat s'és axí *matat*», *Lleg. Rim. Sev.* (vv. 133, 410, 673, i encara 204); «mas yo-us diré què porets fer: / vos porets mon payre *matar*, / e romandrà a nós l'aver, / que no-y altre here-ter / --- / —Dona —dix ell— que ·l *mataré* / e certament axí-u faré— / --- / Axí com o an pensat / sí o an fort bé acabat / e lo bon Ric-hom an *matat*», *Set Savis* (vv. 2980, 3017, 3023, en concurrència amb *ociure* i *tudar* en aquest text). «Si èl fi<l>l trobave al pare yaent al lit, gitar-l'à de fora, e tirà-l per lo bras que no li fos retret que son pare li fos mort al lit, e con sê sdevenia qê-l pare *metave* al fil, e èl fil *ma-<t>ave* lo pare, morian ên fet d'armes e dêyan --- que aqêls eran d'alt linatge», Reixac (*Questa*, 70.7, traduint *ocioit*, però aquest text usa generalment *ausiure* per influència del model francès).

Donada l'escassetat i sequedat dels textos vulgars catalans anteriors a mj. S. XIII, a penes podem esperar de trobar-ne testimonis en aquelles èpoques; no obstant sabem que ja s'hi usava, pel testimoni indirecte dels noms propis cpts.: «*Mata-gelós*» és usat com a sobrenom d'una seva llança, a la fi del S. XII, per Guillem de Berguedà (*ARom.* xxiii, 44; *PSW*, s. v.); l'*InvLC* cita «in manso R. de *Mata*-vaques» en un doc. original d'Elna de 1232, i «P. Vilario de *Mata*-mors» en un d'original, del Princ., de l'any 1250. Cercant-ho bé en trobarem un ja a princ. S. x parlant d'un indret que devia ser en el vessant N. de l'Albera: «in montis Albarie in villare Castellani qui fuit condam --- locum ubi vocat *Mataporchos* --- ipsa strata qui discurrat de Muliere-Morta --- ipsa tragina que discurrat de monte Albarie ad plano», 9.922 (copiat colle. Moreau B. N. P. iv, 85ss., del Cart. d'Elna, f° 125). Més llarg a *tragina* (*TREURE*).

Alart (*RLR* v, 299) n'aplega encara cites en passatges de Desclot i Muntaner i una en el *Blandin de Cor-*